

Koncertekről

Malina János

MÁV Szimfonikus Zenekar, 2020. február 22.

Bartók Béla nemzeti Hangversenyterem – Művészetek Palotája

A MÁV Szimfonikusok Charles Dutoit után ismét egy méltán világhírű, nagyszerű művész partnereként lépett a budapesti közönség elé: február 22-i Beethoven-hangversenyükön Makszim Vengerov működött közre hegedűművészként és karmesterként is. Ez semmiképp sem jelenti azonban azt, hogy a zenekarnak vagy a Müpa pódiumára lépő többi művésznek – Ránki Fülöpnek (zongora), Devich Gergelynek (gordonka) és a karmester Christoph Campestrininek – a mester árnyékában kellett volna maradnia. A koncert első felében Beethoven C-dúr Hármaversenye csendült fel Campestrini vezényletével, ebben Vengerov hangszeresként vett részt. A második részben azután ő állt a zenekar elé, hogy elvezényelje Beethoven 7. szimfóniáját.

A Hármaverseny alapján véve alkalmi kompozíció, s ez Beethoven esetében nem is egyszer azt jelenti, hogy a mű nem tudja végigjárni a szokásos, különösen küzdelmes alkotói folyamatot, és így nem éri el azt az ideális állapotot, azt a karcolhatatlan tökélyt, amelyet többek között hegedűversenye és zongoraversenyei képviselnek. Ez természetesen Beethoven szintjén értendő: a Hármaverseny is makulátlan mesterségbeli tudással, a szólóhangszerek lehetőségeinek maximális kihasználásával van megírva, de nem olyan végletesen koncentrált és összetéveszthetetlenül egyéni alkotás, mint műveinek java. Miután pedig – a műfaj követelményeinek eleget téve – a Hármaverseny igen hálás játszánivalót jelent a szólisták számára, megszólaltatásának kulcsa az előadók teljesítményében rejlik. Egészen elsőrangú szólisták ugyanis pusztán a zene anyagszerűségének szuggesztív érzékeltetésével feledtetni tudnak minden hiányérzetet. Nos, azúttal egy ilyen előadásnak lehettünk tanúi.

A szólista-hármas karakterét elsősorban Vengerov és Ránki játéka és egyénisége határozta meg. Nekik tulajdonképpen minden hangjuk zenei esemény volt, tehát egyedül is biztosítani tudták a hallgató figyelmének folyamatos fenntartását. Vengerov a tőle megszokott módon a tökéletes lazaság és szabadság rugalmas alapzatáról indította hatalmas emocionális töltetű gesztusait és frázisait, melyek egyszerre hatottak magabiztosnak, gömbölyűen megformáltnak, gyöngyözőnek és tökéletesen kontrolláltnak. Játéka mintegy megtestesítette a zenei kifejezés lehetőségeinek teljességét. Ránki Fülöp játékáról pedig három dologra asszociál az ember: derűre, harmóniára és őserőre – ám ez az

őserő nem valamilyen félelmetes természeti tünelem, hanem barátságos, pozitív és emberi erő, amely nem fenyeget, hanem bizakodást kelt. A kétfajta magatartás ugyanakkor harmonikusan viszonyult egymáshoz, már a két művész magasrendű alkalmazkodási igénye miatt is. Nem sok hiányzott ahhoz, hogy a szólisták Benjáminja, Devich Gergely is kettőjük teljesen egyenrangú partnere legyen. Az egyik körülmény, ami gátolta ebben, Devich vonzóan puha, pasztellszínű, ám kissé matt csellóhangja volt. A másik, amely nyilván összefügg ezzel, az, hogy mindvégig rendkívül kulturált és választékosan formált játékból hiányoztak az igazán szenvedélyes, érzelmileg telített pillanatok (amelyekre a hangszer karaktere olyan kiválóan alkalmas). Bízunk benne, hogy Devich Gergely még előtte áll egy olyan érési folyamatnak, amely ebből a szempontból is teljessé teszi majd technikailag is igen meggyőző játékát.

Abban, hogy a Hármaverseny izgalmasabb benyomást keltett bennünk az átlagos előadásnál, a szólistákon kívül természetesen a határozottan, precízen és szuggesztíven vezénylő Christoph Campestrininek és az ő nyelvét jól értő zenekarnak is része volt.

A 7. szimfónia előadása még harmonikusabb zenei élménnyel szolgált, hiszen egy korszakos remekmű és egy karmesterként is hallatlanul izgalmas tehetségű, all-round zenész találkozott egymással. Vengerov vezénylését, tisztán vizuális szempontból, akár tenyeres-talpasnak is nevezhetnénk; a hangzó eredmény azonban arra figyelmeztet, hogy ne a külsőségek alapján ítélkezzünk. A szimfónia ugyanis olyan tiszta, erőteljes karakterekkel szólalt meg, annyi melegség volt a lírai szakaszokban, annyi finom hangsúly, feszült várakozás, szökellő könnyedség és magával ragadó fokozás tanúi voltunk, olyan rugalmasan bánt az idővel Vengerov, hogy legfeljebb a vezénylés látszólagos egyszerűségéről beszélhetünk, amely mögött alapos részletmunka áll, és amely csupán álcája a rendkívüli művészi súlynak és kisugárzásnak.

A MÁV Szimfonikusok tökéletes hangszernek bizonyultak a karmester kezében. Az egész zenekar és külön a vonósok telten, lekerekítetten, homogén együttesként szólaltak meg. Valósággal kisütött a nap a nyitótétel gyors részének szökellő indulásakor, megrendítő volt előadásukban a lassú tétel komor megszólalása, majd később a brácsadallam simogatón szép vonala; remekelték a fafúvósok a scherzóban, kristálytisztá, telt akkordokat hallottunk mindenütt – mindenesetre a máris csúcsra járó Beethoven-szimfónia-dömpingnek az eddigi legszebb darabja volt ez az előadás.

Malina János

Savaria Szimfonikus Zenekar – 2020. február 23.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem – Művészetek Palotája

„Felfedezések” címmel adott igen érdekes hangversenyt a Savaria Szimfonikus Zenekar a Művészetek Palotájában február 23-án, Madaras Gergely vezényletével. A műsort teljes egészében jellegzetesen nemzeti hangvételű kompozíciók alkották, amelyek mind a múlt század tízes és húszas éveiben keletkeztek, ám két olyannyira különböző zenei háttérű országban, mint – a művek keletkezése és a hangverseny időrendjében – Anglia és Magyarország. És valóban a felfedezés erejével hatott, hogy a program a vártnál több párhuzamos vonást tárt fel a hangverseny két félideje között. Hogy mindkét félidőben hallottunk versenymű(szerű) darabot, és hogy mindkét anyagban szerepelt „rapszódia” című vagy alcímű kompozíció, arról még gondolhatjuk, hogy ezeket a párhuzamokat csupán a válogatás generálta. Az azonban már jóval izgalmasabb körülmény, hogy Bartók mellett az I. világháborúban el-esett zeneszerző-tehetség, George Butterworth is hozzá hasonlóan, fonográffal, tudományos igényű gyűjtött népdalt – s ő ráadásul a népzene mellett a néptáncnak is avatott ismerője, sőt gyakorlója volt.

A koncert első számaként a fiatalon elhunyt Butterworth kevés fennmaradt műve közül talán a legmaradandóbb, a kortársak által nagyra értékelt A Shropshire Lad – rapszódia zenekarra című tízperces zenekari kompozíciója hangzott fel – egy zenekarkezelésében, színvilágában meglepően érett és tömör hangköltemény sok-sok őszi színnel és melankóliával. Madaras Gergely szépen bontotta ki előttünk a mű ködös atmoszféráját, ezáltal ideális bevezetést szolgáltatva egy „még angolabb” és sokkal ismertebb, immár inkább depresszív-tragikus, mintsem csak borongós műhöz: Elgar nevezetes Csellóversenyéhez, amelyet a szerző „háborús requiemjeként” is szokás emlegetni. Elgar lelkiállapotára a közvetlen közléről megélt világháborús eseményeken kívül a felesége halála is rányomta a bélyegét, s a mű nagy részét egy erdei ház magányában komponálta. Mindezt könnyű a csellóversenyből is kihallani, ám ez a mű sokkal jelentékenyebb, gazdagabb alkotás annál, hogy csupán ennyit mondjon el a hallgatójának. Nem véletlen, hogy egy fiatal, átütő tehetségű virtuóz, Jacqueline du Pré vitte diadalra a darabot évtizedekkel annak megszületése után. A Müpában ugyancsak egy fiatal, átütő tehetségű, virtuóz hölgy, a belga Camille Thomas játszotta a versenymű magánszólamát – hogy méltó utódról van szó, azt mindjárt a művet megnyitó szóló-recitativóból megérezhettük. Sötéten izzó csellóhangja széles kifejezési skálával párosult a zokogástól a kirobbanó fájdalomig, de az Allegro molto tételrészben Thomas briliáns technikája és a könnyedséghez való affinitása is megmutatkozott. Madaras, alaposan a mű mélyére hatolva, képes volt érzékeltetni annak karaktergazdagságát és zenei sokszínűségét, a Savaria zenészei pedig kitűnő partnereinek bizonyultak.

A hangverseny második fele Bartók 1. és 2. rapszódiajának hegedűre és zenekarra adaptált változatával kezdődött. A különben kitűnő műsorfüzet szemérmesen hallgatott a zenekaros változatok átírat jellegéről, tehát arról, hogy ebben az esetben csak a legtágabb értelemben beszélhetünk versenymű jellegről. Azt hiszem, hogy – a kézzongorás-ütőhangszeres szonáta versenymű-átíratához hasonlóan – ezek az adaptációk is nélkülözik az eredeti elementáris szuggesztivitását. Ha tehát a fiatal Langer Ágnes szólójával a két rapszódiaát hangulatosnak, sőt többnek is: precíznek és élettelinek, de az igazi átütőerőt nélkülözőnek éreztük, akkor az valószínűleg nem Langer, Madaras vagy a zenekar odaadásán és kifogástalan teljesítményén múlt.

Utolsó számként csendült fel Dohnányi Ernő Rurality Hungarica című ritkán hallható zenekari szvitje, amely szerzőjének legjobb zenekari kompozíciói közé tartozik. Egyaránt érvényesül benne hatalmas karmesteri tapasztalata, fölényes hangszerelési tudása és fantáziája, valamint időről időre elemi erővel felszínre bukkanó humora. Valóságos jutalomjáték volt ez egy olyan zenekar számára, mint a Savaria Szimfonikus Zenekar, amely összeforrott hangzását, játéknak ritmikái intenzitását és a különböző zenekarrészek kiegyensúlyozott technikai teljesítményét is megcsillogtathatta benne. Hadd húzzam alá külön a mű 4., lassú tételét, amely kitárulkozó hangjával Dohnányi jellegzetes ihletkitöréseinek egyike, s amelyet ezen az estén igazán nemes és poétikus módon tolmácsolt Madaras Gergely és a szombathelyi zenekar.

Malina János

Szegedi Szimfonikus Zenekar – 2020. február 25.

Szegedi Nemzeti Színház

Pál Tamás vezényelte a Szegedi Szimfonikus Zenekart február 25-én a Tisza-parti Nemzeti Színházban. A programban a három nagy bécsi klasszikus szerző művei szerepeltek születésük sorrendjében: Haydntól a La passione melléknevű, 49-es számú f-moll szimfónia, az egyik legkorábbi a 35–40 éves kora között komponált szenvedélyes hangú szimfóniák közül; Mozarttól a 22 évesen Párizsban komponált C-dúr fuvola-hárfa-verseny; és Beethoven 7. (A-dúr) szimfóniája. A program elkerüli az effajta „full Classics” koncertek fő veszélyét, azt, hogy Haydnt afféle „bemelegítéshez éppen megfelelő” kismesterként kezeli, viszont azon az áron, hogy Mozartot hozta hasonló helyzetbe kevés, igazán átütő művei egyikének, az ő szintjén inkább méltán közkedvelt szórakoztató zenei darabnak nevezhető kettősversenynek a Hetedik elé helyezésével.

A La passione – könnyen lehet, hogy a cím nem általában a szenvedélyre, hanem a passió-időszakra utal – tehát Haydn nagyságrendjét kellő súllyal demonstráló darabot, ez alkalommal azonban bizonyos hiányérzettel hallgattam. Egyrészt azért, mert először is meg kellett barátkoznom a szegedi Nemzeti Színház meglehetősen sivár akusztikájával, amelyen nem sokat javított a zene-

kar mögött ferdén elhelyezett hangvető tükör – bár jól mutatta a javító szándék meglétét. A hiányérzet második oka összefüggött az elsővel: bármennyire igaz, hogy a kegyetlen akusztika igazságtalanul teregetett ki minden apró gyarlóságot, szétszólást és egy bizonyos alapvető kásasságot, egyes fúvósok játékában pedig a félénk, szárnyalónak nem nevezhető játékot, mindez tapasztalható volt, és arra utalt, hogy ilyen kamarazenekari létszámban történő szerepléshez az együttesnek még le kell győznie bizonyos korlátokat. A harmadik hiányérzetet Pál Tamás megközelítése okozta azáltal, hogy – talán valamiféle „klasszikus egyensúlyt” keresve – Haydn folyamatosan „ugrásra kész” zenéjét mindegyre lekerekíteni igyekezett, hatalmas ívekbe fogta össze, ami által a különféle izgalmas effektusok túlságosan megszelídültek, és rendre elmaradtak a Haydn zenéjére jellemző izgalmak és hirtelen váltások.

A Mozart-kettősverseny kevésbé érzékeny az effajta problémákra, hiszen két hálás és briliáns hangszerzőlam köti le elsősorban a hallgató figyelmét. Bálint János (fuvola) és Razvaljajeva Anasztázia (hárfa) játékában pedig volt mire figyelniük. Miközben Pál Tamás ebben a darabban remekül ragadta meg a tempókat és a karaktereket (az operás karaktereket is találóan hangsúlyozta egy-egy érzelmesebb moll-pillanatban), Bálint János játéka a szó legjobb értelmében elegáns volt: könnyed és szökellő, ha kellett, választékosan érzelmes, agogikailag hajlékony és sokszínűen artikulált – mindehhez hangja is magvasan, fényesen csengett. Razvaljajeva Anasztázia ugyancsak nagyon szuggesztíven, kontrolláltan és magabiztos technikával hárfázott, s a két közös kadeneciában tökéletes szinkronban, egymást inspirálva játszott a két művész.

A Beethoven-szimfónia azután lényegesen súlyosabb és kiegyensúlyozottabb zenei élményt hozott. A hatalmas remekmű immár tökéletesen megfelelt a karmester művészi egyéniségének, és a teljes létszámban játszó zenekar is egy nagyságrenddel homogénebb hangzással és meggyőzőbben zenélt – már csak Pál Tamás szuggesztív vezényletének hatására is. Ez a magával ragadó erő már a nyitótétel lassú bevezetésében megjelent, és mindvégig emlékeztetéssé tette és egyébe is foglalta az egész szimfóniát. Szuggesztív váltásoknak, kitérő pillanatoknak lehattunk tanúi, s a karmester és a zenészek érezhető élvezettel tárták fel Beethoven zenéjének színtartományát. Az Allegretto daktikus „harmónia-dallama” érdekes egyéni karakterrel öltött testet: Pál, bár szép sötétbarna színt kevert ki a mély vonósokból, komótos tempójával nem a tragikus, hanem inkább az elgondolkodó karaktert hangsúlyozva – majd roppant energiával korbácsolta fel és nyugtatta le újra a ritmikai monotonijára révén eksztatikussá váló folyamatot. Ebből az anyagból rakétaként tört fel a Presto, emlékeztető precizitással előadott triójával. S Pál a zárótételben, amelyet Wagner a táncapoteózisának nevezett, ugyancsak meg tudott mutatni eredeti karaktereket: hajsza- és indulószerű elemeket. Erőtlen előadás volt.

Malina János

Győri Filharmonikus Zenekar – 2020. február 27.
Richter-terem

Február 27-én „Kikelet” címmel adott hangversenyt a Győri Filharmonikus Zenekar a Richter-teremben, a „Felfedezések 2019/2020” hangversenysorozat részeként. Az est vendégkarmestere a fiatal Káli Gábor volt, aki az utóbbi időben sok elismerést aratott a nemzetközi hangversenyéletben, és szerencsére itthon is rendszeresen szerepel különböző zenekarok élén. Érdekes, bár tavaszinak csak részben mondható programot vezényelt: Bartók Bélának a Tizenöt magyar parasztdal című zongoraciklus darabjaiból válogatott, meghangszerelt és két tételbe szervezett, Magyar parasztdalok című zenekari művét, Dvořák kései, ritkán játszott szimfonikus költeményét, A vízimanót (Vodník), végül pedig Schumann I. (B-dúr), „Tavaszi” szimfóniáját.

Bartók 1933-ban elkészült zenekari népdalfeldolgozásátiratai két évvel később követték a jóval népszerűbb Magyar képeket, és nyilván ugyanazt a célt szolgálták: hogy növelje azoknak a zenekari kompozícióinak csekély számát, amelyek könnyebben befogadhatóak a közönség többsége számára, mint az utolsó két jelentős mű, a két zongoraverseny. A Magyar parasztdalok mindazonáltal kevésbé bizonyult sikeresnek elődjénél, részben a hálás zsánerdarabok hiánya miatt, részint pedig azért, mert a viszonylag rövid népdalok az egy tételbe történő összegyűrés ellenére is kevésbé hatásosak zenekaron, mint az eredeti zongoraváltozatban. Az interpretáción amúgy nem múltott semmi: koncentrált és színekben kaleidoszkopszerűen gazdag előadásnak lehattunk tanúi, egyszermind megfigyelhettük a Richter-terem pódiumának kitűnő akusztikai tulajdonságait is. Ebben az akusztikai térben az összes hangszer, bárhol helyezkedjék is el a pódiumon, kitűnően hallható, a kialakuló hangzaskép (ez a zenekar erénye is persze) gömbölyű és meleg, anélkül, hogy ennek az áttetszőség, a részletek hallhatósága áldozatul esne. Ha valami nem ideális ebben a teremben, akkor az, sajnos, építészeti adottság: jól esne, ha – a pécsi „új” hangversenyteremhez hasonlóan – ez a nemesen összegyűrt, koncentrált hangzás nagyobb teret tölthetne be, tágasabb teremben nyerhetné el végső tér-élményét.

A kitűnő „repertoárértékű” Dvořák-darab, a zenekari életművet lezáró öt kései szimfonikus költemény egyike, eléggé elüt a sokat játszott szimfóniáktól: modernebb, meglepetésekben, effektusokban gazdagabb, üdőbb-frissebb amazoknál, a szűzsé horrorszerű elemei ellenére. Káliék előadása érzékenyen mutatott rá a partitúra eredeti vonásaira, helyenként a kései Liszt zongoradarabjait idéző, komor harmóniáira, expresszíven rajzolta meg a szélsőséges érzelmeket, és szépen építette fel a hatalmas fokozásokat.

Ezzel együtt a hangverseny tetőpontját a Schumann-szimfónia képezte, amely jelentőségével és sajátos szépségeivel az eladók számára a legnagyobb kihívást jelentette; ezek a kihívások pedig a legjobbakat hozták ki karmesterből és zenekarból egyaránt.

Legelőször a nyitótétel szinte Mendelssohnt idéző, ifjú lendülete ígerte azt, hogy igazán értő és jelentős előadásra számíthatunk. A lassú bevezetésből kitörő Allegro molto vivace remek tempója feltartóztathatatlanul bizonyult, ami azonban ennél is több, nem vált monoton száguldássá, hanem számtalan finom retorikai gesztus, s a zene játékos karaktere számára is helyet biztosított; Káli vezényletében az erőteljesség figyelmes eleganciával társult. Emellett most bontakozott ki igazán, teljes egészében a zenekari hangzás a maga teljes, harmonikus szépségében. A vérpezsdítő kezdet után a Larghetto áhítatos nyugalma jelentett tökéletes kontrasztot a maga nagy legato íveivel és meleg színeivel. Egy apró hiányérzetem mégis volt, ám bár lehetséges, hogy ez a pódium terének talán túlságosan is „jó” akusztikájával függ össze: úgy tetszett ugyanis, hogy nem hallok igazi pianissimókat a zenekartól, mint ahogy talán már a nyitótételben is kontrasztosabbak lehettek volna a subito pianók.

A bonyolult szerkezetű, eseménydús scherzo megint elbűvölt sodrásával, könnyedségével, az első trió a keresetlen vidámságával, s egy kellő türelemmel s így nagy hangsúllyal megvárattott, jóleső fermatás szünettel. Az agogika választékossága és jelentékenysége azután a zárótételben is megmutatkozott. Kálinak „volt ideje” mindenre, miközben a hangulatilag finoman fodrozott tételből valóban képszerű, pompás tablót formált. S ne felejtjük el külön megdicsérni a pompás kürtszólamot se...

Malina János

Miskolci Szimfonikus Zenekar - 2019. március 5.
Művészetek Háza

Egy kissé mintha esetlegesen alakult volna a Miskolci Szimfonikus Zenekar március 5-i, a Művészetek Házában Ménesi Gergely vezényletével adott hangversenyének műsora. A szendvicsszerű szerveződés világos volt ugyan: két szelet bécsi mester között az ötvenes évek magyar kompozíciói (miért is ne); de utóbbiak és a Schubert-darabok mellett Mozart C-dúr fuvola-hárfa-versenyének a műsorba szuszakolása – egy másik teljes értékű versenymű, egy nyitány, egy (igaz, viszonylag rövid) zenekari szvit meg egy félórás szimfónia mellé – inkább az (egyébként kitűnő) szólistáknak tett gesztusnak tetszett, semmint organikus programépítésnek. (Azért a korrektség kedvéért leírom: a koncert végén elkaptam a közönség egyik tagjának megjegyzését, aki így sóhajtott fel: „Még elhallgattam volna őket”...)

A hangverseny két zenei súlypontja mindenképpen Szervánszky Endre Fuvolaversenye és Schubert 6., C-dúr szimfóniája volt – ezek érdekes módon egymás mellé szorultak a hangverseny végére, miután a lazább, oldottabb műsorszámok: Schubert két Nyitány olasz stílusban című darabja közül a C-dúr hangnemű (D 591), a divertimento-hangvételi Mozart-kettősverseny és Járdányi Pál Táncczeneje már elhangzottak.

TISZTELETJEGGYEL

A karmester szeme

A koronavírus-járvány következtében kialakult helyzet, a nyilvános rendezvények elmaradása világszerte kényszer-szünetet hozott a szimfonikus zenekarok életében is. A bezártság, az emberi kapcsolatok közvetlen ápolásának ellehetetlenülése egy olyan időszakban, amikor máskülönben csúcsra jár a koncertszezon, a böjt és a húsvét pedig önvizsgálatra indít, pótcselekvésre készítetett mindenkit, akinek nemcsak a szakmai kötelességtudat és a rutin szempontjából, hanem érzelmileg is fontos a zene. Nem is kellett sokat várni az első inkább újszerű, izgalmas, semmint zenei élményt nyújtó produkciókra – amatőröktől és világhíres együttesektől egyaránt. A telefonon összejátszott Beethoven-szimfónia, a darabokból összeválogott Bach kantáta és egyéb próbálkozások az elszántság miatt voltak meghatóak vagy lelkesítőek, és egyúttal talán még azoknak is felhívták a figyelmét a komolyzene szépségére, akik amúgy csak a telefonok virtuális élményeiből élnek. A találékonyságnak és a marketingnek másik szép megnyilvánulása volt a MÁV Szimfonikusok autós akciója. Az elcsendesedett városban Strauss keringőket sugárzó autó az utcánkban még az amúgy leginkább lakodalmas rockot hallgató mogorva idős

szomszéd számára is kedves gesztusnak bizonyult.

Mégis: a zenei élmény pótlásához, az élőzene hiányából fakadó elvonási tünetek kezeléséhez nyilván más kell. Nem mondom, hogy a gyerekeim olykor a ház különböző sarkaiban, de azonos időben, skype-on megtartott zongora-, fuvola-, szaxofon- és csellóórája nem okoz „katartikus” élményt – bár az talán mégis inkább a szintén szobafogságra kényszerített tanáraik heroizmusáról szól. Viszont azok az intézmények és zenekarok, amelyek megnyitották az archívumaikat, és ingyenesen hozzáférhetővé tették a korábbi koncertek felvételeit, nagy-nagy szívességet tettek mindazoknak, akik amúgy megtöltik a koncerttermek széksorait. Ugyanez mondható el a Mezzo tévésatorna opera- és koncertközvetítéseiről is, amelyek e rendkívüli helyzetben igencsak felértékelődtek.

S ha választani kell a megannyi virtuális tiszteletjegy közül, hadd írjak most a Berliini Filharmonikusok digital-concerthall.com oldaláról, ami nem pusztán a zenei élmények végtelen tárházát biztosítja, hanem egyszerűen beszippant a zenekar életébe. Azáltal, hogy Herbert von Karajan működése óta rendszeresen rögzítik a hangversenyeket, de még Furtwängler idejéből is van néhány felvétel, a néző szinte együtt öregszik a zenekari tagokkal. A tíz-húsz-harminc éve fújó hórihorgas angolkürtöst látja megöszülni, a sztár fuvolistát megpocakosodni, de persze nem ez a lényeg. A közeli felvételek által, ahogy a kon-

A Schubert-nyitány szürkébb nyitózszakasza után a gyors rész könnyedén, gördülékenyen és precízen szólalt meg; általában, az egész hangverseny során talán kétszer fordult elő pillanatnyi aszinkronitás a zenekarban, ettől eltekintve a gyors mozgások és repetíciók is mindig példásan együtt voltak. A Mozart-versenyműben – a karmester és a zenekar korrekt közreműködésével – elsősorban a két hangszerszólista, Matuz István és Szilvássy Júlia teljesítményében gyönyörködhattunk. Hangszínen – gyanítom, elsősorban a meleg, tömör akusztika következtében – jóval kevésbé hatottak karcúnak, „gyöngyházfényűnek”, mint általában, vagy mint legutóbb éppen a két Szegeden hallott szólista. Viszont mind a ketten kitűntek éneklő dallamformálásukkal – ami különösen a hárfa esetében szép teljesítmény –, játékok artikulációs és dinamikai differenciáltságával, pontosságukkal, és különösen a lassú tétel eseményekben gazdag kadenciájában. Mindehhez a zenekar kifogástalanul precíz játékaival tűnt ki.

A hangverseny második félidejének első száma a 100 évvel ezelőtt született jelentős zeneszerzőre és kimagasló jelentőségű népzene tudósra, Járdányi Pálra emlékezett. 1950-ben komponált, az életművön belül különösebb súllyal nem rendelkező, de könnyen emészthető, hét rövid tételből álló szvitje biztos tudással és jó ízléssel megírt darab, számos Kodály- és Bartók-áthallással. A kor elvárásai őt is arra szorították, hogy a „formaliz-

mus” vádját elkerülendő, a „néphez” közeli és neki szóló zenét komponáljon; de ő legalább igazán közelről ismerte azt a népzenei anyagot, amelyet feldolgozott. Szépen szólaltak meg a kodályos oboa-, klarinét- és kürtszólok, és kifogástalanul, csiszoltan szólt az egész zenekar.

Ezután Szervánszky Endre 1953-ban befejezett, a fuvolás Jeney Zoltánnak ajánlott fuvolaversenye következett, amely viszont a kor egyik legfontosabb magyar versenyműve és szerzőjének egyik főműve. Matuz István, aki a Jeneyt követő generációban az egész magyar fuvolarepertoár kiemelkedő specialistája, abszolút anyanyelvi szinten és lehengerlő virtuozitással játszotta a fuvolaszólókat, beleértve a zárótétel cadenzájának transzcendens nehézségű, „kétszólamú” szakaszát. A teljes szimfonikus zenekar ellensúlyaként hallatlanul magvas és nagy átütőerejű fuvolahangja is itt volt igazán a helyén. A zenekar is teljesen rendben volt, sőt helyenként kifejezetten imponáló, így a lassú tétel hatásos négy kürtös epizódjában.

A zárószámban, a Schubert-szimfóniában végre megértene véltem, miért volt bennem mindvégig valamilyen hiányérzet a zenekarral kapcsolatban. Tudniillik rájöttem, hogy az ok nem a zenekarban, hanem a karmesterben rejlik. Ménesi Gergely jól képzett karmester, biztosan irányít, mozdulatai kontrolláltak, sőt a tempói is „ültek”. A Schubert-szimfóniában azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a zenének inkább a felületi

certteremben sosem, személyes viszony alakul ki a zenekar tagjaival is. És a digitális koncertélmény inentől olyan érdekessé válik, hogy emléke legalább annyira bevésődik az ember agyába, mint egy élménydús élő hangverseny. Mert rá lehet keresni az egyes muzsikusra, sokukról kis portréfilm is található az oldalon, a zenekari tagok maguk beszélgetnek a szólistával vagy a karmesterrel az előadott művekről. Apró anekdoták, személyes történetek, a zenészek mindennapjaiból ellesett pillanatok teszik igazán az együtttest a muzsikusi egyéniségek öntudatos, kreatív és lelkes közösségévé. Nincsenek persze illúzióim: nyilván itt is van belül megannyi feszültség, izgalom és intrika, de ennek ellenére a prezentáció meseteri – és persze a koncertek zenei minősége is.

És ha már szóba kerültek a karmesterek: az is nagy nyereség a nézőknek, hogy a felvételeken nem csak hátulról látják a dirigenszt, mint a hazai koncerttermekben általában. Azért szeretem különösen a berlini és a hamburgi filharmónia épületét, mert voltaképp körbe lehet ülni a pódiumot, vagyis nem csak az orgonaülésen szorongóknak adatik meg a szembenézés lehetősége a karmesterrel. Márpedig ez is egy olyan momentum, ami egy zenekar életének, belvilágának, mi több, lelkének ismerete, megértése szempontjából fontos lehet. Mert persze azt hátulról is látni, ha valaki esetleg unottan szeleteli a levegőt vagy túlmozgós, vagy zavarosan üt, ha üt egyáltalán. De azt érzékelni, ahogy egy szemvillanással, egy mosollyal vagy akár az extázisig fokozott átéléssel tart kapcsolatot a zenészekkel az, akinek a pálcá van a kezé-

ben, az egy egészen más tapasztalat. S ahogy a berliniek felvételein nehezen tudom megérteni a folyamatosan behunyt szemű, kicsit pozőr Karajan varázslatát, olyannyira vagyok lenyűgözve Simon Rattle már-már szertelenségbe hajló, túlradóan intenzív jelenlététől, ami minden egyes szólam egy-egy hangsúlyos megszólalásakor azonosulni tud a zenészekkel – akiket persze ez szintén teljesen magával ragad. De persze ugyanígy érdekes megfigyelni Thielemann lelkesedni is tudó kapellmeister-attitűdjét, Barenboim szigorú profizmusát vagy az aktuális vezető karnagy, Kirill Petrenko oroszosan érzélgős pillantásait. És még hosszan sorolhatnánk a jeles dirigenseket.

De félig-meddig visszatérve a hazai zenei életbe, rendkívüli tiszteletjegy érkezett az elektronikus postafiókomba nagycsütörtökön, április 9-én. Kobajasi Kenicsiró 80. születésnapja alkalmából egy 1998-as felvételen Mahler II. „Feltámadás” szimfóniáját vezényelte a Nemzeti Filharmónikusok, vagyis akkor még az Állami Hangversenyzenekar élén a tokiói Suntory Hallban. A japán rendező nem erőltette meg magát azzal, hogy a zene logikáját követve a megszólaló hangszereket mutatta volna, ehelyett leginkább Kobajasira fókuszált. A felvétel így is lenyűgöző, a maestro kézmozdulatain, gesztusain túl a szemem csak a zenei megformálás apró nüanszait segített megérteni, hanem azt is, hogy miért szerették, szeretik őt azok is, akik mindig előlről nézik, vagyis a zenészek, és nem csak azok, akik általában hátulról – vagyis a közönség. Isten éltesse sokáig!

(Próhla Gergely)

tényezőire koncentrálnak, amelyek alatt többnyire nem rejlik elég differenciáltság a dinamika, az artikuláció és az agogika tekintetében. Először az tűnt fel, hogy amikor Ménesi mozdulataival egyértelműen decrescendót jelez, akkor abból szinte semmi nem valósul meg. De az éles dinamikai váltások is alig voltak érzékelhetők: egy szál fuvolájával Matuz István dinamikai kontrasztjai jóval kifejezettebbek voltak. Azután nagyon sok volt a hosszabb szakaszokon egyenletesen lüktető, már-már gépies mozgás, a tagoló szerepű (mikro)cezúrák hierarchiája nélkül. Mindezt, úgy látszik, nem követelte meg a próbán, s az eredmény egy alapvetően eseményekben szegény, helyenként monoton hatást keltő zenélés lett, kifejezetten jó színvonalon előadva. Kivételek leginkább – szerencsére – a Schubert-szimfóniában akadtak, például a Scherzóban végre megjelent a könnyedség, a szökellő karakter, valamitől élni kezdett a basszus; majd a zárótétel rossinis csintalansága sem sikkadt el, és a kezdő anyag visszatérése is kellően elő volt készítve.

Én még bizakodom.

Fittler Katalin

Pannon Filharmonikusok – 2020. március 6.

Bartók Béla nemzeti Hangversenyterem – Művészetek Palotája

Univerzum – ezzel a címmel hirdették az Aranyfedezet című program március 6-i hangversenyét, s tegyük hozzá, nem alaptalanul. Hiszen Balázs Béla misztériumjátékának elhíresült (költői) kérdése, mely a színpad helyét a „kint-e vagy bent” korántsem eldönthető/eldöntendő kérdéssel feszegeti, transzponálható az univerzumra is, amelyet ki-ki „leképezhet”, s jó esetben le is képez, magában. Mindez tűnhet poézisnak (részben az is!), ám legalább annyira fontos, hogy a József Attila által meghirdetett programra (a mindenséggel mérd magad) is ablakot nyit. Mindez vonatkoz(hat)ott a szerzőkre, jó esetben magukévá teszik ezt a programot az előadók is, és akkor minden bizonnyal megéri a hallgatóságot is.

Ami a műsort illeti, az univerzum különböző szegmenseit villantották fel, a pillanatképtől a belefeledkezésre alkalmas atmoszféráig. Örömmel fogadtuk nyitányként Lili Boulanger rövid szimfonikus költeményét, a Tavaszi reggelt, ami ékes bizonyossága annak, hogy a Pannon Filharmonikusok korántsem elégednek meg a közismert repertoárdarabok vetésforgójával, hanem időről-időre ritkaságokkal örvendeztetik meg közönségüket – s vélhetőleg magukat is, hiszen ilyenkor nem kell számolni előadói hagyományokkal, s azok ismeretében kialakítani a saját elképzelést, hanem mintegy közvetlen párbeszédet folytathatnak a partitúrával. Nem kevés tanulságot jelenthet számukra, hogy 24 esztendő szerző munkáját szólatatják meg, így a hangszerezés – a tanultakon kívül – arról is árulkodik, hogy milyen hangszínvilágot ismerhetett élő zenei tapasztalatai alapján a komponista.

Az est legnagyobb zenei élményét a szólista Kelemen Barnabásnak köszönhetően Sibelius Hegedűversenye jelentette. Egyszerűen lenyűgöző a személyiségnek az ereje, amely teljes intenzitással van jelen pódiumra lépésétől az utolsó hang kicsengéséig. Hegedülni, magas színvonalon, világszerte sokan tudnak – de nála megvan valamiféle nem tanítható többlet is. Kétségkívül élmény lehet ilyen szólistával játszani, a gordonkaművész-dirigens méltó hangzó környezetről gondoskodott számára. Az erőteljesen szólista-centrikus nyitótételben Kelemen Barnabás mintha tudomást sem vett volna partnereiről – az ő teljesítményüket dicséri, hogy megtehetette ezt. A lassú tétel folyamán is az volt az érzésünk, hogy szólistikus játszanivalóval kitüntetett zenekari játékosok vonták kamarazenei közelségbe. E közelség érzetét erősítette a zenekari szólások kidolgozottsága, a szép tónusú színekkel. Az érzékeny dinamikai árnyalásnak köszönhető változatos hangszínvilág külön erénye, hogy a legharsányabb pillanatokban sem a hangosság ereje hatott, hanem a tónus intenzitása. Szép ajándékként értékeltük a két ráadást, a Bach- és Paganini-tételt.

Holst héttételes szvitje, mely népszerűségével úgy árnyékolja le a szerző oeuvre-jének további részeit, mint A négy évszak Vivaldi gazdag versenymű-termését, ritka vendég koncerttermeinkben. A hallgató szívesen eljátszik a gondolattal: vajon eme program-címek nélkül is hasonló sikerdarab lenne? Ellesett pillanatok: gyakran zizzent a műsorismertető, amikor időről-időre tájékozódó információt kerestek az érdeklődők. Talán nem lenne felesleges a tételcím-feliratok kivetítése (egy-egy egész tétel folyamán), hogy könnyen társítható legyen a zenei anyaggal. És akkor még szabadabb teret kaphat a hallgatói fantázia, korábbi ismeretanyagok függvényében a görög istenek (alakjának, karakterének, cselekedeteinek) felidézésével, s talán olyanok is lesznek, akik megpróbálják átélni „a bolygóknak az emberi pszichére gyakorolt hatását”. Addig viszont több figyelem jut az előadói felkészültség értékelésére.

És hadd legyen itt a helye annak az elismerésnek, amely méltán kijár a mindig a legelegánsabbak közé tartozó együttesnek: a közönség idős(ebb) generációi számára természetesen, ám a fővárosi koncertélet gyakorlatában sajnálatosan ritka az a „viselkedés-kultúra”, amely sajátja a Pannon Filharmonikusoknak: zené(lés)re irányuló figyelmük mellett ritkán engednek annak a készletességnek, hogy a nézőteret pásztázzák, vagy – miként sajnos vezető fővárosi zenekarainknál sűrűn előfordul – akár „kommunikáljanak” hozzátartozóikkal ismerőseikkel. Ez is része „Aranyfedezet”-üknek.

Jövő évi programjaikat az „Ezüstcsillanás” jegyében hirdetik meg – de ez ne tévesszen meg senkit: nem az érmék színére rímel (az I. helyezést követően a II. helyet foglalva el), hanem – miként előzetes tájékoztatójukból megtudtuk – az ezüstcsillanás „egy izzó folyamat eredménye és egy kitüntetett pillanat lehetősége”. Csak remélhetjük, hogy valamennyi szereplésük egy-egy ilyen pillanat időbeli kiterjesztése lesz.